

Postadres Provinciehuis
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl

Datum
22 november 2022

Ons kenmerk
PZH-2022-819898765
DOS-2020-0000155

Bijlagen
Geen

Aan Provinciale Staten

Onderwerp

Landbouwbijdrage aan gebiedsprogramma Zuid-Holland

Geachte Statenleden,

Het landelijk gebied staat momenteel centraal in de belangstelling. Er komt veel af op met name de agrarisch ondernemers onder invloed van een breed palet aan opgaven. Zoals u weet, wordt het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) voor Zuid-Holland uitgewerkt voor de Veenweiden, de Zuid-Hollandse Delta en de Kust- en Duinen. Informatie omtrent dit ZH-PLG proces ontvangt u in een aparte notitie. Er is een leeswijzer bijgevoegd om de stukken tot elkaar te duiden. Wij hebben met uw Staten bij meerdere gelegenheden met u hierover van gedachten gewisseld in eerdere vergaderingen van de Statencommissie Klimaat, Natuur en Milieu. Hierbij is vooral ook gesproken over de wijze waarop ons college denkt om te gaan met deze vraagstukken¹ en met het samenwerken met de agrarische gemeenschap. In dit schrijven willen wij u informeren over hoe wij verder gaan bij de aanpak van deze transitie met betrekking tot de ZH-PLG doelen in de landbouw. Het toekomstbestendig maken van de landbouw in Zuid-Holland op ecologisch en economisch vlak staat daarbij centraal. Naast de doelen die we in deze brief benoemen, zullen er nog meer doelen in beeld komen.

Een veerkrachtig landschap met volhoudbare landbouw staat centraal

Landbouw en natuur zijn met elkaar verbonden in de Zuid-Hollandse landschappen. Ze maken deel uit van eenzelfde ecologisch en economisch systeem en delen daarin bodem, water, lucht en biodiversiteit. Een gezonde bodem, schoon en voldoende water en biodiversiteit is essentieel voor een gezonde ecologie en economie.

De rol van de landbouw zien wij als drieledig:

- 1) Producent van voedsel;
- 2) Beheerder van het landschap;
- 3) Essentieel onderdeel van de sociaaleconomische identiteit van de gebieden.

---

¹ In eerdere brieven hebben we u op de hoogte gebracht van de provinciale aanpak: [Positionering PPLG & Voortgangsbrief PPLG](#)

Wij vinden het belangrijk dat agrariërs voor deze rollen gewaardeerd en voldoende beloofd worden. Wij erkennen de stappen die elk individueel agrarisch bedrijf al heeft gemaakt voor verduurzaming (waaronder de doelen van het NPLG).

Er zijn stevige doelen geschetst door de Europese Unie. Deze doelen zorgen ervoor dat ons landschap gezond wordt en blijft. Onze verwachting is dat de akkerbouw en veehouderij in Zuid-Holland moet veranderen om internationaal concurrerend te kunnen blijven binnen ecologische grenzen. Daarom moeten we samen investeren in een veerkrachtig landschap. Een veerkrachtig landschap kan zich aanpassen aan het veranderende klimaat waarbij water en bodem sturend zijn en kan ook op lange termijn de gevolgen van de bedrijvigheid dragen. De draagkracht van een gebied moet in evenwicht zijn met de functies zoals landbouw. Dit zal uiteindelijk leiden tot gebieden waar extensieve landbouw noodzakelijk is en gebieden waar intensieve landbouw mogelijk blijft. We verkennen hoe we meer natuurinclusieve landbouw kunnen stimuleren. Dit doen we door landschapsbeheer te richten op herstel en ontwikkeling van biodiversiteit, een vitale bodem met een producerende en klimaatregulerende functie en schoon water. De provincie kan als gebiedsautoriteit keuzes maken in de verdeling van schaarse middelen. Daarbij vraagt de puzzel van wonen, industrie, bedrijventerreinen, landbouw en natuur om een integrale visie met specifieke acties.

Vaststellen gebied specifieke NPLG-opgaves

Het werken aan toekomstbestendige landbouw vraagt van de provincie verschillende rollen: partner, bevoegd gezag en steeds meer gebiedsautoriteit. Het provinciale omgevingsbeleid schept de voorwaarden voor de transitie van de landbouw. De positie van de provincie als middenbestuur tussen de Europese en landelijke randvoorwaarden en de gebiedsprocessen is uitdagend, maar biedt ook kansen om de transitie te versnellen. Onder andere door beschikbare middelen slim in te zetten en knellende wet- en regelgeving te toetsen op doeltreffendheid kunnen wij verschil maken in de gebiedsprocessen.

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft op 10 juni 2022 met een [startnotitie](#) het NPLG gelanceerd. In het programma staan de doelen omschreven die gehaald moeten worden om natuur en milieu te herstellen en in toekomst te beschermen. De doelen worden in de loop van 2023 door het Rijk aangevuld en aangescherpt. De landbouw in Zuid-Holland draagt bij aan het behalen van de doelen op de volgende manier:

Natuur

- Stikstofreductie: minder ammoniak (NH₃) en stikstofoxiden (NO_x) uitstoten.
- Groenblauwe dooradering: aanleg en beheer van natuurvriendelijke oevers langs poldersloten, bloemrijke akkerranden, bermen en dijken.
- Biodiversiteit: uitvoering actieplan weidevogels (waaronder aanvalsplan grutto) waar ook andere dieren en plantensoorten baat bij hebben.
- Bodem: met name een duurzame bodemvruchtbaarheid in akkerbouwgebieden en de problematiek van bodemdaling in de Veenweiden.

Water

- Schoon oppervlakte- en grondwater: minder uitstoot van vervuilende stoffen. De focus hiervan ligt op nitraat (NO₃) en fosfaat (PO₄).
- Schoon oppervlakte- en grondwater: het ontwerp van het perceel heeft effect op het af- en wegspoelen van stoffen in water.

Klimaat

- Reductie van broeikasgassen: minder methaan (CH₄), koolstofdioxide (CO₂) en lachgas (N₂O) emitteren, zowel uit de bodem als uit de bedrijfsvoering, met name de veestapel.
- Koolstofvastlegging door het opvoeren van de productie van gewassen met hoge CO₂ opslag. Deze gewassen kunnen bijvoorbeeld gebruikt worden om mee te bouwen. Koolstofvastlegging kan ook in de bodem.

Gebiedspecifieke opgaves

Ieder gebied is anders en vraagt een andere aanpak. In de Veenweiden zijn er veel melkveehouders en is naast methaanuitstoot ook bodemdaling een opgave. In de Zuid-Hollandse Delta is er nu goede akkerbouwgrond, maar moet in toekomst steeds meer rekening worden gehouden met verzilting. En in het kustgebied ligt de focus op bodem- en waterkwaliteit en is er veel overlap met tuinbouw en sier- en bollenteelt. We werken er aan om de NPLG-opgaves samen met het gebied helder te krijgen. We ontwikkelen middelen zodat het voor de partijen in het gebied mogelijk wordt de opgaves te halen.

Gezamenlijke ontwikkeling van perspectief en aanpak

Aanpak piekbelasters

In het rapport van Remkes 'Wat wel kan' wordt als noodzakelijke korte termijn oplossing voor het stikstofprobleem een aanpak voor piekbelasters genoemd. Piekbelasters zijn bedrijven en activiteiten die als stikstofbron en grote belasting vormen voor nabijgelegen Natura 2000-gebieden. Het is nog onduidelijk wanneer een bedrijf als piekbelaster wordt aangemerkt. Hierover moet de komende tijd meer duidelijkheid worden gegeven. Een aanpak voor piekbelasters betekent dat deze bedrijven binnen korte tijd moeten veranderen, verplaatsen of stoppen. Dit is een individuele aanpak en een ander proces dan we van een gebiedsproces verwachten. Het Rijk komt in november met voorstellen over de aanpak van piekbelasters. Wat ons betreft sluit de aanpak van piekbelasters aan bij de het advies van Remkes: het is een individueel gesprek op basis van maatwerk, we maken ons hard voor de individuele situatie en hebben een gesprek over verbetermogelijkheden met de intentie om op dezelfde plek te blijven. Vrijwillige verplaatsing is een daaropvolgende overweging. Beëindiging is de laatste optie. We staan er voor dat hier met een gunstige financiële regeling in geholpen wordt. We kijken uit naar wat de voorgestelde aanpak van het Rijk is.

De inzet op de toekomstbestendige landbouw is breder dan de urgente vraag voor een aanpak van het teveel aan stikstof. De aanpak voor de korte termijn richt zich op snelle stikstofreductie in de landbouw, omdat op Rijksniveau de doelen hiervoor verder zijn uitgewerkt en op korte termijn aan ons wordt gevraagd om plannen van aanpak op te leveren. Daarbij vinden wij het belangrijk om de agrarische ondernemers realistisch perspectief te bieden. Wij werken aan de volgende onderwerpen die hier aan bijdragen:

Instapcontracten

De komende tijd gaan wij in een aantal gebieden experimenteren met instapcontracten. Tot nu toe hebben we vooral beleid gevoerd op aankomst: belonen als een prestatie is behaald of handhaven als het de verkeerde kant op gaat. We zien nu echter dat de boeren die ruimte voelen om te bewegen dat al doen, maar veel juist een drempel voelen om aan de slag te gaan. De vraag is dus niet 'wanneer zijn we er?' maar 'hoe komen we in beweging?'

Remkes merkt in zijn rapport terecht op dat zonder concreet, langjarig perspectief er geen beweging verwacht mag worden. We onderscheiden in deze beweging drie stappen:

- een gezamenlijke definitie wat het ideale landschap en bijbehorende bedrijfsmodel is;
- en in welke stappen we daar naartoe bewegen;
- en tot slot wat er nodig is om samen tot die beweging te komen.

Elk van deze fase vraagt inspanning en verandering van boeren én overheid. Tegelijkertijd is de druk steeds hoger en is zo'n proces niet meer vrijblijvend. Daarom het concept 'instapcontract'. Een lange termijn afspraak die voor overheid en boer bindend is. Die ruimte voor experiment geeft, maar niet vrijblijvend is.

Monitoring en KPI's

We willen samen met overheden, de markt en boeren een monitoringssystematiek ontwikkelen om de duurzaamheidsprestaties van individuele agrarische bedrijven te monitoren. Zo'n monitoringssystematiek maakt gebruik van kritische prestatie indicatoren (KPI's). Ondernemers, marktpartijen en overheden kunnen op deze manier meten welke prestaties worden geleverd op diverse duurzaamheidsdoelen (biodiversiteit, broeikasgas en stikstof emissies, waterkwaliteit, etc.). We zetten in om KPI's te ontwikkelen die niet alleen het einddoel meten, maar ook laat zien welke inzet gepleegd wordt. Dit stimuleert om het goed te doen en geeft ook erkenning aan wat er de afgelopen jaren al gedaan is. Daarbij wordt een deel van de KPI's gebiedsafhankelijk, aangezien de doelen per gebied verschillen.

Aansluitend bij een monitoringssystematiek op bedrijfsniveau is een afrekenbare stoffenbalans, zoals ook Remkes aanbeveelt. Om per bedrijf te kunnen sturen zijn stalmetingen passend. Daarom wil de provincie Zuid-Holland inzetten op het ontwikkelen van betere meet- en analysesystemen.

Vervolgens kan een ondernemer zelf bepalen welke stappen diegene wil zetten om diens prestaties te verbeteren. Markt- en overheidspartijen kunnen mogelijke belonings- en stimuleringsregelingen koppelen aan de prestaties. Komende periode onderzoeken wij wat ervoor nodig is om een KPI-systematiek en bijbehorende juridische borging te ontwikkelen. Voor het Veenweide- als wel het Deltagebied werken we nauw samen met andere provincies met aangrenzende gebieden met gelijke opgaven. Denk aan Utrecht en Noord-Holland binnen het Veenweid gebied. En aan Zeeland en Noord-Brabant binnen het Zuidwestelijke Delta gebied. Ook werken we landelijk samen met de ontwikkeling van de KPI-kernset van het ministerie van LNV en de Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw.

Juridische borging van maatregelen

Wij vinden het belangrijk dat de agrarische ondernemers weten waar ze aan toe zijn. Op dit moment liggen er meerdere uitspraken door de rechter waardoor investeringen die

door agrariërs zijn gedaan, toch niet voldoende basis blijken voor vergunning. Daarom richten wij ons op dit moment op maatregelen waarvan wij voorspellen wat de houdbaarheid is en die effect hebben op meer doelen dan stikstof. Denk aan voer- en managementmaatregelen. Hiervoor is ook geen grote investering nodig door de ondernemer zelf waardoor een lock-in wordt voorkomen. Dat neemt niet weg dat wij ook onderzoeken hoe wij agrariërs op korte termijn kunnen ondersteunen bij het beperken van hun uitstoot door middel van technische verbeteringen. Zoals ook in de beantwoording van motie 1108 genoemd, onderzoeken we de mogelijkheid om meer bij stallen te meten. Deze live informatie over de uitstoot van de stallen biedt meer garantie over de uitstoot van een stal dan de vooraf bepaalde RAV-code van de stal.

Grondbeleid

Remkes beveelt grondbeleid aan als scharnierpunt voor beweging. In Zuid-Holland hechten we waarde aan landbouw en daar hoort grond voor landbouw bij. Meer grond is wellicht de belangrijkste factor voor het bereiken van de NPLG-doelen voor boerenbedrijven. Meer grond per bedrijf betekent op termijn uiteraard minder boerenbedrijven. Het stoppen van een bedrijf is een kans voor blijvende bedrijven om doelgericht gronden aan hun bedrijven toe te voegen, zodat extensivering mogelijk wordt. Wel moeten deze gronden afgewaardeerd worden als meer vee op deze gronden niet tot de mogelijkheden behoort.

Gedeputeerde Staten hebben op 19 april jl. de uitvoeringsnota grondbeleid vastgesteld (PZH-2022-803515935) waarin een breed pakket van grondinstrumentarium is beschreven en kan worden ingezet in de gebieden. De provincie wil het huidig bezit ook inzetten voor de ZH-PLG doelen. In de uitvoering gaan wij een provinciale grondbank en een actief grondbeleid inzetten, gericht op grondverwerving ten behoeve van de doelen in het landelijk gebied. Tevens willen we investeren in kennis op het gebied van de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG), waaronder kavelruilen en landinrichting.

Mestbeleid

Mest verdient extra aandacht in het oppakken van de NPLG doelen. Een overschot aan nutriënten liggen deels aan de grondslag van de huidige uitdagingen in het landelijk gebied. Tegelijkertijd speelt mest ook een sleutelrol in de landbouw van de toekomst. Door mest te benaderen als nutriëntbron in plaats van afvalproduct kan het een centrale rol op zich nemen in de transitie naar kringlooplandbouw.

Adviesbureau CLM heeft in opdracht van de provincie Zuid-Holland uitgezocht hoe de meststromen binnen de provincie lopen. Uit [Naar een gesloten fosfaatkringloop in Zuid-Holland](#) bleek dat de plaatsingsruimte voor meststoffen groter is dan de productie hiervan. Om dit gat aan te vullen importeert Zuid-Holland mest uit o.a. Noord-Brabant. Tegelijkertijd hebben veehouders in het oosten van Zuid-Holland te kampen met een mestoverschot. Dit tegenstrijdige beeld vraagt om een aanpak hiervoor.

De verwachting is dat na het wegvallen van de derogatie de mestbeschikbaarheid alleen maar toeneemt. Een juiste verwerking van mest kan zorgen voor een substantiële vermindering in de uitstoot van stikstof, fosfaat en broeikasgassen, waardoor grote stappen gemaakt kunnen worden op het gebied van waterkwaliteit, klimaat en biodiversiteit. Daarom is het opnemen van een meststrategie in het NPLG cruciaal voor een succesvolle landbouwstrategie.

PAS-melders

In november komt Gedeputeerde Staten met een plan van aanpak voor de PAS-melders in Zuid-Holland. De inzet is om snel duidelijkheid te creëren voor deze bedrijven. De Rijksoverheid heeft gezegd om de PAS-melders op te lossen en deze verantwoordelijkheid nemen we niet over. Maar we hechten er waarde aan dat de onzekerheid van deze bedrijven zo snel mogelijk wordt opgelost. Daarom werken we aan een plan van aanpak, om het Rijk te helpen met het sneller werken aan een oplossing.

Landbouwloket

Zoals met u gedeeld, is het [landbouwloket](#) inmiddels geopend. We blijven de lijst met vragen en antwoorden aanscherpen met vragen die wij bij bijvoorbeeld tijdens werkbezoeken en in de gebieden tegenkomen.

Coaches

Wij onderzoeken op dit moment de beste manier om de ondernemers ter zijde te staan in de transitie naar een volhoudbare landbouw. Dat kan gaan om hulp bij het aanvragen van beschikbare subsidies of leningen, maar ook om inhoudelijke kennisdeling over het terugbrengen van nutriënten naar de bodem of validiteit van technische oplossingen. Daarbij gaan wij uit van onafhankelijke adviseurs die bij voorkeur al bekend zijn in de sector of werkzaam zijn als agrarisch ondernemer.

Het ministerie van LNV coördineert een proces om samen met alle provincies tot een regeling voor coaches te komen. In het kader van één overheid is dit een wenselijke route. Mocht dit echter te lang duren dan gaat Provincie Zuid-Holland zelfstandig verder met dit traject. In januari wordt dit duidelijk. Ondertussen worden beide opties voorbereid zodat wij zo snel mogelijk aan de slag kunnen. Wij streven in beide scenario's ernaar om de beschikbare middelen hiervoor zo direct mogelijk in te zetten.

Lerende netwerken en voedselnetwerk

We zetten in op het ontwikkelen en delen van kennis. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de lessen en lerende netwerken die zijn ontstaan uit de Groene Cirkel aanpak en de Voedselnetwerken. De provincie werkt intensief samen met de opleidings- en kennisinstellingen in Zuid-Holland. We trekken hier niet alleen lessen uit over de individuele agrariër, maar over de hele voedselketen. Zo begrijpen we steeds beter hoe we invloed uit kunnen oefenen op het landbouw- en voedselsysteem. Als we daar de voorwaarden kunnen creëren waarbinnen duurzaam ondernemen de norm is, dan dragen alle actoren in de voedselketen bij aan de transitie van de landbouw, en niet alleen de boer en de overheid. Onderwerpen waar je aan kan denken zijn:

- Wet- en regelgeving die aansluit op transitie en verduurzaming.
- Financiering van transitie naar andere bedrijfsmodellen maar ook het verdienmodel waarin markt en overheid een rol spelen (bijvoorbeeld door het belonen van landschapsdiensten).
- Het betrekken van ketenpartners en consumenten bij de verduurzaming. In Midden-Delfland doen we dit middels de Ronde Tafel.

